

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

VII. évfolyam

6 szám

1931. június

Szerkesztik:

Dr. GLÜCKSTHAL ANDOR

Dr. LÉNART VILMOS

Észrevételek a földteherrendezési törvényhez.

III. A pénzüintézetek előjogai.

Irta: *Dr. Glücksthal Andor.*

Az 1931. évi VIII. t.-c.-re és az azt életbeléptető 1900/1931. M. E. számú rendeletre vonatkozó fejtegetéseimnek itt következő fejezetét valójában egy áhítatos invokációval kellene kezdenem. A pénzüintézetek gazdasági életünknek vezető, iránytadó tényezői; a kebelükben és érdekképviselői szerveik kebelében működő jogászok a magyar jogászvilágnak tudományban, tekintélyben vezető korifeusai. Kétségtelen tehát az, hogy ilyen hatalmas erőkkel szemben kritikára vállalkozni — legalább is könnyelműség.

Hogy én ezzel a háládatlan feladattal törvénybírálati munkám során mégis szembenézek, annak indoka az, hogy én a törvényalkotó részéről a pénzüintézetek szerepének kérdésében érvényrejutott állásfoglalást úgy jögi, mint gazdasági szempontból döntő jelentőségűnek érzem olyannyira, hogy e kérdés mellett meddő hallgatással, avagy egyszerű helyesléssel elhaladni nem lehet.

A földteherrendezési törvény intézkedéseinek egész sorában a pénzüintézetekkel, mint a jogalanyok egy magasabbrendű csoportjával foglalkozik, — külön kedvezményekben részesíti őket, — bizonyos vonatkozásokban hatóságserű jogkört juttat nekik. A konkrétabb érzékeltetés céljából a sorból kiemelek néhány erősebben ki-domborodó rendelkezést.

1. A törvény 7. §-a értelmében a Földteherrendező Országos Bizottság az egyes ügyekben szükséges tárgyalásokkal, egyeztetésekkel és egyéb eljárásokkal az al-truista, valamint az egyéb pénzüintézeteket bízva meg. Ez a rendelkezés azt jelenti, hogy a teherrendezésnek valóságos munkáját a megbízott pénzüintézet látja el.

Hogy ez a munkakör mily messzemenő jogokat és hatalmasságokat ölel fel, arról beszédes képet adnak a végrehajtási utasítás III. 2. fejezetében tartalmazott rendelkezések. Ezekből kitűnőleg a pénzüntézet

a) az adós teljes cselekvőségének és szenvedőségének összmérése útján megvizsgálja az adós vagyoni állapotát;

b) a benyújtott teherrendezési kérvényből és azzal kapcsolatosan bemutatott tájékoztató adatokból kitűnő tényállást minden vonatkozásban kiépíti úgy, hogy a teherrendezés tekintetében keresztülviteli programot lehessen alkotni;

c) megállapítja az adós jó- vagy rosszhiszeműségét és ezzel irányadóan befolyásolja a már megindított eljárásnak esetleges, szinte a limine beszüntetését;

d) az összes telekkönyvi és telekkönyvön kívüli hitelezőkkel, valamint egyéb telekkönyvi érdekelttel tárgyal a terheknek egyezségi rendezése érdekében;

e) az egyezséget a teljes teherrendezésről képet adó okiratba foglalja.

A végrehajtási utasítás 18—21. §-aiban részletesen szabályozott eme jogosítványokat kiegészíti még az a nagy befolyás, melyre az utasítás 15. §-ának utolsó bekezdése értelmében az eljárás lefolytatásával megbízott pénzüntézet a terhelési határnak megállapítására gyakorol. Bár ugyanis a törvény és utasítás idevágó alaprendelkezései úgy szólnak, hogy a hitelezői helyzetre döntő jelentőséggel bíró terhelési határ tényezőjét maga a F. O. B. határozza meg, mégpedig az eljárás megindításával egyidejűleg, mégis a hivatkozott jogszabály (a törvény fehatalmazásának végrehajtásában) ez előjáró megállapítást pusztán tájékoztató, irányító jellegűnek jelzi, kimondván, hogy „a tárgyalás során megszerzett adatok alapján“ a F. O. B. a tárgyalás egész folyamata alatt megváltoztathatja a terhelési határ mértékére vonatkozó bevezető döntést. A tárgyalás során való újabb adatszerezés pedig nyilvánvalóan teljesen az előjáró, a tárgyalást kizárólagosan intéző pénzüntézet belátására van bízva.

2. A törvényalkotó elgondolása szerint két pillanat az, mely a teherrendezési eljárást kifelé való kihatásait illetően legjellemzőbben képviseli, a két telekkönyvi feljegyzés pillanata: az eljárás folyamatbátételének feljegyzéséé és az eljárás eredményes befejezésének feljegyzéséé. Az egyik pillanat megállítja az ingatlan és jegyzékbe foglalt felszerelése elleni árverési lépéseket,

— a másik végleges határt von a hitelezők két csoportja közé, melyek közül az egyik a rendezettség viszonylagosan közé, melyek közül az egyik a rendezettség viszonylagosan nyugalmas páholyába, a másik a quasi jogtalanság tüskés helyzetébe kerül. Mindkét pillanatnak megvan a súlyosan jogelvonó következményei. A törvény 10. §-ának második pontja és a 14. §-ának második bekezdése e jogelvonó kihatások tekintetében kivételt tesz az O. K. H.-nak és a kötelékébe tartozó szövetkezeteknek minden oly követelésével szemben, amelyek tekintetében ez intézetek előnyös kielégítési joggal vannak felruházva (1898:XXIII. t.-c. 23. és 65. §§., 1930:XXX. t.-c. 24. §.). Ezen intézetek kedvezményezett követeléseik alapján tehát az eljárás megindításánál nem kötelesek eltérni az árverésnek elnapolását, illetve az árverés kitűzésének elhalasztását, — az eljárás eredményes befejezése után pedig sikeresen kezdeményezhetnek és tarthatnak árverést anélkül, hogy az árverési eladási ár az összes őket megelőző tételeket fedezné. Az első kedvezmény jelenti azt, hogy az eljárás kulcsa a kedvezményezett intézet kezében van: korai árveréssel, csírájában megölheti a teherrendezési egyezségekre való igyekvést, — a felfüggesztéshez, illetve elnapoláshoz való hozzájárulással viszont segédkezet adhat a terhek rendezése iránti adósi törekvésnek. A második kedvezmény pedig jelenti azt, hogy még a formailag sikerrel lezárt teherrendezést is felboríthatja a kedvezményezett intézet, ha rossz értékesítési lehetőségek közepette árverést provokál, — ami viszont az adósról és hitelezőkre gyakorolt kényszerszerű hatásánál fogva a kedvezményezett pénzügyintézetet kilátásosabb behajtási helyzetbe emeli. (Ez utóbbi eset legfeljebb azért nem túlon túl gyakorlati, mert az O. K. H.-nak és a kebelébe tartozó intézetnek követeléseik ranghelyeiknél fogva általában a terhelési határon belül helyezkednek el, tehát reájuk a 14. §. rendelkezései, amelyek a terhelési határon kívül maradt hitelezőkre vonatkoznak, amúgy sem terjednének ki.)

3. A teherrendezési törvény a birtokososztályt tartalmazza. Még pedig nem csupán a birtokososztályt, mint fogalmi testületet, hanem elsősorban, mint a mai birtokosokból álló konkrét társadalmi csoportot. E törvényalkotási cél szolgálatában áll a többi rendelkezés között a törvény 17. §-a 3. bekezdésében tartalmazott szabály is. E szabály (több kísérő feltételtől függően) a vagyonátruházási illeték alól mentesnek nyilvánítja a teherrendezésbe bevont ingatlanok bírói árverésen

való megszerzését, ha a szerző azt 10 éven belül a régi tulajdonosra, illetve annak hozzátartozójára visszaruhazza. De csupán abban az egy esetben, ha a szerző: pénzügyintézet. (A Pénzügyintézeti Központ, az O. K. H., vagy ezeknek tagja.)

Az illetékmentesség alapját itt a régi tulajdonos által való visszaszerzés adja. Ezt bizonyítja az is, hogy az idézett szakasz következő, 4. bekezdésében ezt a bizonyos visszaszerzést magát is az illetékmentesség előmozdító védelme alá helyezi. Ebből kiindulva tehát valójában teljesen mellékes és a tényállásnak nem lényeges eleme az, hogy a szerzés ki által történik, mert hiszen ez az illetékmentesség jogalapját adó tényállási főegyütthatható semmiképpen sem érinti. Mégis: a törvény itt különbséget tesz és annak ellenére, hogy az illetékmentesség helyes megfontolás alapján elgondolt jogalapja, a visszaszerzés megvan, az illetékmentességet megtagadja, mert az időközi tulajdonos nem tartozott a külön jegyzékben szereplő kedvezményesen kezelt tulajdonosok közé. Ami viszont végeredményben a földbirtokpolitikai célt: a visszaszerzés előmozdítását fogja nehezíteni.

Ezzel az érveléssel szembeszegezhető lenne az, hogy nem kívánatos még átmenetileg sem az, hogy a föld esetleg gyenge kezék hatalmába kerüljön; előmozdítandó az, hogy az átmeneti tulajdonos is úgynevezett erős kéz legyen, ami az ezen szakasz által kedvezményben részesített jogalanyoknál adva van, már csak a Pénzügyintézeti Központ, vagy az O. K. H.-hoz való kapcsolatként fogva is. Erre pedig egyfelől az a válasz, hogy az erős kéznek ez általánosan felállított vélelméhez is szó férhet, különösen a mást e körből való kizáró vonatkozásának nézőpontjából, — másfelől pedig az, hogy amennyiben a visszaszerzés a dédelgetett cél, úgy nem felel meg az azon, hogy az átmeneti tulajdonos erős kéz legyen, — sőt.

4. A 17. §. 5. és 6. bekezdése a parcellázási vonatkozásokban alapít a pénzügyintézetek javára — mást kizáróan — illetékmentességeket. — A 18. §. 1. bekezdése a minisztert felhatalmazza arra, hogy földbirtokpolitikai célokból „egy vagy több“ pénzügyintézetnek kedvezményeket, vagy mentességeket adjon a működési keretükben előforduló kölcsön- és bejegyzési illetékek tekintetében. — A 19. §. az árverési bánatpénz letétele alóli mentességet szélesíti, kiterjesztvén azt az úgynevezett altruista intézetekre általában, a Pénzügyintézeti Központ tagjaira

pedig akkor, ha a F. O. B. megbízásából árverelnek.

Ezek a mentességek is valamennyien a földérték devalválódásának elkerülését és a földforgalom realitásának, egészségességének emelését hivatottak szolgálni. Arról lehet vitázni, hogy magasabb közgazdasági szempontból ez az elgondolás helyes-e. De ha arra az eredményre jutunk, hogy helyes és a törvényalkotó nyilvánvalóan ebből a meggyőződéséből indult ki, akkor a kedvezményeknek félúton való megállítása és bizonyos elsőosztályú jogalanyokra való korlátozása bizony csak fél rendszabály. De ez az észrevétel már átvezet azokhoz az általános megjegyzésekhez, melyeket a pénzüntézetek itt tárgyalt előjogai tekintetében törvénybírálati nézőpontokból tenni kívánok.

*

1. Midőn az 1927. évi XXXV. t.-c. javaslata 87. §-ában a jelzálogadóslevelek kibocsátásának lehetőségét azokra az esetekre szorította, amelyekben a jelzálogos hitelező törvény-megállapította, vagy kormányhatóság-jóváhagyta alapszabályokkal bíró hitelintézet, vagy annak tagintézete, — több oldalról felszólalás történt a kibocsátási jog személyi kellékeinek e szűkkeblű megállapítása ellen. (I. többek között dr. Glücksthal Andor: „A Jelzálogadóslevél“ Budapest, 1927., 40. oldal).

A felszólalások indoklásukban hangsúlyozták azt, hogy a jelzálogjogi törvényjavaslat által tervezett (és később törvénnyé vált) rendszer a telekkönyvi jogok területén uralkodott jogegyenlőséget felborítaná, anyagi tartalmú személyi kedvezményeket alapítana és mindezek mellett a törvénykitűzte céllal, a hitelforgalom könnyítésének és normalizálásának gondolatával futna szembe.

Ugyanezek a gondolatok kelnek szárnyra ma akkor, amikor a földteherrendezési törvénynek rendelkezéseit olvassuk. Akár azon a ponton, amidőn az intézetek egy bizonyos csoportja tekintetében megállapítja a törvény a kivételt a teherrendezési eljárás megindulása, avagy eredményes befejezése telekkönyvi feljegyzésének hatálya alól; akár azon a ponton, midőn a régi birtokos által való visszaszerzés esetére illetékmentességet biztosít az eredeti szerző pénzüntézetnek; akár azon a ponton, amidőn a minisztert felhatalmazza, hogy a pénzüntézeteknek okirati, bejegyzési és beadványi illetékmentességet adományozzon földbirtokpolitikai célokból, avagy a bánatpénz-mentesség keretét kiszélesíti, de óvakodik at-

tól, hogy a keretszélesítésbe más, mint pénzügyet belekerüljön.

Ugyanazok a gondolatok kelnek szárnyra: miért a telekkönyvi és végrehajtási jog előtt eddig uralkodott egyenlőséget felborítani? Miért anyagi tartalmú személyi mentességeket adományozni a jogalanyok egy bizonyos, szűken kihasított csoportjának? Miért szembehelyezkedni e korlátozások révén a törvény alapcéljával, a földbirtokforgalom normalizálásának elgondolásával?

De a mai kételyek és kifogások még jogosultabbak, mint amazok voltak. Akkor ugyanis a közforgalomra szánt adóslevél kibocsátása és a kibocsátónak adott törvényi képviselői jogkör bizonyos biztosítéki rendelkezéseket követelt, amelyeket a törvény az említett személyi kedvezményezésben talált meg, bárha akkor is kínálkoztak más megoldási módok. Ma, a földteherrendezési törvény nyújtotta kedvezésekkel szemben még ezek a látszólagos érvek se hozhatók fel.

Miért érdemel kedvezőbb elbánást követelése tekintetében és ezzel döntő pozíciót a teherrendezési egyezés vidékén a törvény 10. és 14. §-aiban kiemelt hitelintézet és miért nem érdemli ugyanezt a kedvezést az a műszaki kereskedő, aki a birtokost a nélkülözhetetlen termelési eszközökkel látta el? Miért vásárolhat a birtokosra való visszaruházás feltételétől függően illetékmentesen a pénzügyet és miért nem teheti ugyanezt a gyáros, aki műtrágyát, vagy szőlőprést adott el a birtokosnak és pénzt mentendő megvette jobb értékesítés reményében az ingatlant? Miért jut földbirtokpolitikai szempontból illetékmentesség a pénzkölesönokiratnak és ez okirat bejegyzésének és miért nem az ugyanannyira jogosult termelési segédágazat, az áruhitel szerződésének és azok bejegyzésének? Mindmegannyi kérdés, mindmegannyi ellentét, amelyre nehéz választ, avagy magyarázatot találni.

2. Szándékosan mellőztem előző észrevételem anyagában annak a kedvezményi helyzetnek tárgyalását, amelyet a pénzügyetnek javára a teherrendezési tárgyalás lefolytatásával való megbízatás jelent. Nem azért tartottam e mellőzést szükségesnek, mintha ezt az eljárási szabály biztosította előjogi helyzetet nem tekintettem volna egyenértékűnek akár azzal a kivétellel, amelyet a törvény 10. és 14. szakasza alapít, akár a különböző, tartalmukban és jelentőségükben részletesen ismerttetett illetékkedvezményekkel. Hanem azért, mert

nézetem szerint ez a kedvezmény egészen különös, fokozatosan súlyos megítélés alá esik.

Már fejtegetéseim előző fejezeteiben reámutattam arra, hogy minő hátrányok rejlenek abban a rendszerben, amely egyfelől a teherrendezési eljárás kimunkálását miniszteri felhatalmazások útján eszközli, másfelől az eljárás lefolytatásának eléggé bonyolult, sok jogérzéklet és igazságos mérlegelést igénylő munkájából a bírói fórumot teljességgel kikapcsolja. Ezekhez csatlakozik az az észrevételem, mely szerint a teherrendezési eljárásnak a pénzüintézetek kezébe való letétele alkalmas az igazság és jog tekintélyének, amúgyis súlyos harcok közé jutott nimbuszának lebontására.

És pedig egyszerűen abból az okból, mert az eljáró pénzüintézet az eljárás megindításában, minden fázisában és kimenetelében a legnagyobb mértékben érdekelt. Érdekelt egyrészt azért, mert az esetek túlnyomó többségében hitelező, sőt vezető hitelező, — érdekelt másrészt azért, mert ha nem is önmaga a hitelező, de a hitelezők között szerepel egy más pénzüintézet, melyhez a kartársi összetartozásnak, a kölcsönös érdekösszefonódásnak, a hodie mihi cras tibi elgondolásának erősen lekötelező szálai fűzik.

Azt, hogy a hitelezőt, avagy méginkább a vezető hitelezőt minő érdekek kapcsolják az egyezségi eljáráshoz, taglalnom felesleges. Csak egy szempontra mutatok rá. Ha elől van a hitelezői sorban, érdeke, hogy mennél kisebb tételben állapíttassék meg a terhelési határ, mennél kevesebb hitelező férjen belé és így mennél hathatósabbban biztosíttassék az ingatlan réntabilitása és az intézethez fűző nyugodt szolgasága. Ha hátrább áll, minden törekvése arra kell hogy irányuljon, hogy a terhelési határ mennél messzebb vonassék meg, vagyis azon belül kerüljön, minthogy mégis csak jobb a kötvénnyel megváltott, avagy hosszúlejáratúvá átalakított, de egyébként szinte teljesjogú hitelező helyzetét élvezni, mint kirekesztettként figyelni a bevett hitelezők követelésének bár lassú, de fokozatos kielégülését.

Az O. H. E.-t, a hitelvédelemnek e hatalmassá nőtt, jótékony erejű szervét is gyakran éri a — kétségtelenül in peius elfogult — vád, hogy érdekelt azért, mert díjakat élvez. Mennyivel jogosultabb e vád ott, ahol nemcsak a díjak szerepelnek, hanem az eljárást irányító és lebonyolító szerv egy sorban van érdekelve azokkal, akikre az eljárás vonatkozik és kiterjed. Megcsúfolása ez azoknak az elvegeknek, amelyek a bírói kizárás és aggá-

lyosság, az érdekeltségnek a mérlegelésre való kihatása tekintetében kialakultak és az anyagi igazság biztosítéka gyanánt szabályozást nyertek.

Éltörpül e szempontok mellett az az ellenvetés, hogy a földteherrendezési törvény által a pénzintézeteknek juttatott hatáskör nem kedvezményes jogot, hanem — a nehéz és felelősségteljes munka révén — súlyosan terhelő kötelességet jelent. Ennek az ellenvetésnek kétségtelenül van reális tartalma — de csupán addig, amíg a kötelességnek nem tulajdonít egy a jogot megsemmisítő kihatást. Oly kötelesség ez, mely egyúttal jog is. De míg a kötelesség valójában csak technikailag súlyos, addig a jog jogpolitikailag és igazságbölcseletileg jelentős.

3. Az előzőkben több ponton említettem a teherrendezési törvény földbirtokpolitikai céljait. Mint a miniszteri indokolásból, valamint az országgyűlési vita során elhangzott nyilatkozatokból világosan kitűnik, e földbirtokpolitikai célok lényegileg kettősek: az egyik ily cél abból áll, hogy a földárak megszilárduljanak, amivel egyértelmű az, hogy a földárverések szüneteljenek, illetve számuk legalább is csökkentessék. Ez a cél a törvény elgondolása szerint úgy érhető el, ha a teherrendezési eljárás az ügyek mennél nagyobb számában végződik eredményesen, vagyis egyezséggel. A másik cél az, hogy a föld — ha már átmenetileg gazdát cserélt is — visszakerüljön annak a birtokosnak rendelkezése alá, akinek kezéről a sivár viszonyok hatásaként leütetett. Ez a cél úgy szolgálható, ha az átmeneti földszerzőnek valamiképp érdekévé lesz az, hogy a földet bizonyos határidőn belül visszaruházza eredeti birtokosára.

Az a rendszer, amelyet a törvény a pénzintézetek kedvezményezésével követ, nem olyan, mint amelyet e célok érvényesülése kívánatosná tenne. Sőt: e kedvezményezés elmaradása a célok gyorsabb, vagy intenzívebb megvalósulását csak előmozdíthatta volna.

Nézzük előbb az egyik célt: a teherrendezés menél szélesbbkörű sikerének biztosítását. Inzolvenciális egyezségek létesítésénél az a tapasztalat, hogy ezeknek két tényező képes különösebben útját egyengetni. Az egyik abban áll, hogy az egyezés létrehozása olyan szerv kezébe van letéve, amely bár gyakorlati és nem hatalmi eszközökkel foglalkozik az üggyel, — mégis felte és kívül áll az összes érdekeltnek. A másik tényező abban áll, hogy a hitelezők lehetőleg egyforma megítélés alá essenek és ne legyen közöttük olyan,

akinek pozíciója, kilátása, érdeke szembehelyezkedik a többiekével.

Noha a teherrendezésnél lényegileg inzolvenciális egyezségről van szó, a szabályok megalkotásánál ez alapvető tényezők egyike sem vétetett figyelembe. Sőt: a törvény oly helyzetet teremtett, amelyben e tényezők ellenkezője jut érvényre. Elsősorban is érdekelt földhitelező vezeti az eljárást. (Erről és ennek jelentőségéről az előző pontnál részletesen szólottam.) Másodsorban pedig a hitelezők egy bizonyos fájának nyújtott előnyök mesterségesen helyezik szembe a hitelezők különböző csoportjait egymással. Az eredmény: a hitelezői csoportok egymással szembeni idegenkedésében, bizalmatlanságában és a teherrendezés munkájának megnehezülésében fog mutatkozni.

Áttérve a másik célra, illetve az azt szolgáló hivatott rendelkezések célhoz mért voltának vizsgálatára, ugyanígy megállapítható, hogy a kedvezményező előírások mellőzése a helyzetet kedvezőbbé tette volna. Kétségtelennek tűnik ugyanis az, hogy az eredeti földbirtokosra való visszaszállás jobban van biztosítva akkor, ha az átmeneti szerzők nagyobb körének tétetik érdekévé a visszaruházás, mintha e kör szűkebbre szorul. Ha a hitelezők egy nagyobb csoportjának, vagy akár valamennyi hitelezőnek adatik meg a földnek megszerzése esetén a visszaruházás feltételével az illetékmentesség, — akkor több föld fog visszakerülni eredeti birtokosához, mint akkor; ha ez a hitelezői kör a pénzügyi felülelésével kimerül.

És itt e ponton még egyet, ami visszavezet az eredeti földbirtokpolitikai célhoz: a földárak megszilárdításához és a földforgalom normalizálásához. Mennél szélesebb körben engedélyezi a törvény, avagy törvényi felhatalmazás alapján a pénzügyi kormányzat a földszerzés körüli illetékmentességet, annál szélesebb körben teszi kívánatossá a földvásárlást, annál szélesebbé teszi a föld vásárlóinak, a föld iránt érdeklődőknek körét. Az illetékmentesség engedélyezésében való szűkkeltség tehát e révén is a törvény alapelgondolását támadja meg.

4. Befejezésül álljon itt egy olyan megjegyzés, mely általános jellegével talán túl is megy e gazdasági jogi részfejezet keretein.

Két oldalt meredeken lejtő hegygerinc az, amely az individualizmusnak és a kollektíve szervezett termelésnek völgyvidékeit egymástól elválasztja. Ma sok

ponton úgy tűnik, mintha a világ elhagyná az egyik, szépségeiben gazdag völgyvidéket és áthaladna a másik völgyvidék felé, amelyből egyelőre csak sivár nagy felületek látszanak. De aki hisz az emberben, hisz a kultúrában, hisz a hitben, — annak hinnie kell az individualizmus győzelmében és fennmaradásában is.

De nem elég a hit; a rendszer védelméhez logika is kell. Aki az individualizmus sikerét óhajtja, annak nem szabad megfélemlenie az egyéni erőt épülő apróbb-nagyobb gazdasági egyedek sorsáról és csak a nagy, már kollektív organizmusokat figyelembe vennie. Annak mindent el kell követnie, hogy az individuális vállalkozás megoltalmaztassék, buzdíttassék és eredményhez segítessék.

Ismerem a pénz- és hitelintézetek nagy közgazdasági fontosságát. Nagy gyűjtő medencéi a produktív energiáknak, nagy központjai a kollektíve érvényesülő termelési erőknak.

Azt gondolom azonban, hogy sub specie aeternitatis sokkal nagyobb a jelentősége azoknak a gazdasági és társadalmi egységeknek, amelyekben az egyéni teremtés, az individuális vállalkozás sokkalta közelebből érvényesül.

Ha a bolsevista, vagy államszocialista rendszerek elhaladnak ezen individualitást sugárzó egységek felett, ha üldözik, irtják őket, — ez nem egyéb átgondolt következetességnél. Ha azok a nemzetek, amelyek elvi rendszert illetően ezen eszmék ellenkezőjét hirdetik, — a gyakorlatban ugyanerre az útra tévednek: — ez nem egyéb vészes következetlenségnél.

Ne a nagy „intézet“-eket, hanem az egyéni vállalkozó erőt részesítsük preferenciákban. Európa csak úgy maradhat meg a kultúrfejlődésnek, a kultúrértékek folytonos gyarapításának irányvonalán, ha minden saroka benépesül koncentrációk, szövetségek, koncernek, stb. mellett, vagy helyett ily egyéni vállalkozás teremtette, friss lendülettel mozgó gazdasági egységekkel.

PENZÜGYI JOGGYAKORLAT

A lakásépítő külön tevékenység útján létesített épületből eredő jövedelemre megállapított társulati adó alóli mentesség csak az épített vállalatot illeti meg. (Közigazgatási Bíróság 4583/1930. P. szám.)

Panaszos azon az aapon kéri a társulati adó törlését,